

meam, et ut annuntiaret nomen meum in universa terra. Hæc Scripturæ verba et Apostolus posuit, cum in eodem loco perdifficili versaretur. Ibi autem et hoc ait, si autem volens Deus ostendere iram, et demonstrare potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasu iræ, parcendo utique iis, quos malos futuros esse præscierat, quæ vasa dicit perfecta in perditionem. » Et infra : « Novit ergo Deus uti malis, in quibus tamen humanam naturam non ad malitiam creat, sed eos perfert patienter, quo usque scit oportere, non inaniter, sed utendo eis ad admonitionem, vel exercitationem honorum. Ecce enim ut annuntiaretur nomen Dei in universa terra, vasis misericordiæ utique prodest. Ad eorum itaque utilitatem Pharaon servatus est, sicut et Scriptura testatur, et exitus docet. »

Porro Rupertus Tuitiensis hunc eundem locum explanans, ita ait : « Nam idecirco potius Deus Pharaonem excitavit, subauditur in regnum, et idecirco summam illi potestatem contulit, quia vas iræ fuit, et quia jamdudum aptus erat in interitum, idecirco corripit superpositus est misericordiæ filiis, ut esset virga furoris, et baculus in manu Domini super eos, quos per tribulationem in gloriam transferre præparavit. Igitur cum dicit, idecirco excitavi te, subaudiendum est, in regnum, permittendo videlicet, non agendo ut in summum ascenderes imperium, ut haberes potestatem secundum nequitiam, vel auctiorem cordis tui sæviendi in populum meum. » Hæc ille.

Calvinus et Petrus Martyr in comment. cap. IX. ad Romanos referunt illud : *Excitavi te*, ad inobedientiam Pharaonis, ut sensus sit. In hoc ipsum incitavi te, ut populum meum affligeres, et mihi resisteres, quo in te demonstraretur potentia mea. Et si quidem vellet, Pharaonem excitatum, ut ejus inobedientia prævisa Deus uteretur ad populi justam castigationem, et potentia suæ ostensionem, idem dicerent, quod nos cum S. Augustino paulo ante diximus. Sed si velint, quod sane velle videntur, Deum ante omnem peccati Pharaonis prævisionem absolute Pharaonem excitasse, ut sibi resisteret, apertissime Deum auctorem peccati faciunt, et S. Augustino repugnant, quia in loco, paulo ante citato, dixit, Deum non creare homines ad malitiam, sed iis, quos malos scit futuros,

bene uti. Neque ex verbis Mosis, aut Pauli, aliud colligi potest, quam Pharaonem, a Deo fuisse creatum, vel conservatum, vel ad regnum promotum, quamvis eum inobedientem, et obstinatum futurum sciret, ut justitiam, et potentiam suam manifestaret.

CAPUT XIII.

Solvuntur objectiones ex aliis Scripturæ locis.

Tertium caput continet ea loca, in quibus significatur, Deum impellere homines ad mala, et iis quasi instrumentis uti ad ea opera, quæ sine peccato perfici nequeunt, lib. II Regum cap. XXIV. *Addit irasci furor Domini contra Israel, commovitque David in eis dicentem, Vade, numera Israel.* Eodem lib. cap. XVI : *Domini præcepit Semei, ut malediceret Davidi.* III Reg. XXII. dicit Deus spiritui malo, qui promiserat se decepturum Achab, *Decepit et pravalebit, vade, et fac ita* (1). Item lib. III. Regum cap. XI. et XII. et lib. IV. cap. IX. et X. dicitur a Deo fuisse rebellio Jeroboam, contra Roboam; et Jehu contra Achab; et tamen constat utrumque peccasse una cum populo, qui a legitimis regibus defecit.

Job. I. *Domini dedit, Dominus abstulit* (2), ubi dicitur Deus abstulisse, quæ Caldae abstulerant, quia illi instrumenta Dei fuerant in eo opere. Isaia X, Sennacherib dicitur Serra in manu Domini. Et ibidem, virga furoris, et baculus iræ ejus. Et cap. XIII. *Ecce ego suscitabo contra vos Medos, qui de argento non cogitabant, nec aurum desiderabant : arcibus suis pueros configent, et fructus ventris non miserebuntur, nec parceret filiis oculis eorum* (3). Et ab initio capituli : *Præcepit, inquit, sanctificatis meis.* Ubi Medos et Persas sanctificatos suos vocat, quia instrumenta erant iræ suæ. Hieremie I : *Excitavit Dominus Spiritum Regum Medorum : quoniam cogitatio ejus est contra Babel* (4). Et c. I, vocatur rex Babylonis malleum universæ terræ. Et Ezech. XII, vocatur idem rex rete Dei, ad capiendos Israelitas expansum. Hæc etiam pertinent loca illa psalmodum. Psal. XLIII : *Declinasti semitas nostras*

a via tua. Psal. CIV : *Convertit cor eorum, ut adirent populum ejus.* Psal. CXVIII : *Inclina cor meum in testimonium tuum, et non in avaritiam.* Psal. CXL : *Non declines cor meum in verba malitiæ.* Denique illud : *Et ne nos inducas in tentationem,* Matth. VI (1).

Respondeo, quatuor modis posse intelligi, ut Deus impellat, sive inclinet aliquem ad malum. Primus modus esset, Si Deus perse, et proprie impelleret, vel physice, id est, movendo immediate voluntatem, vel moraliter, id est, vere et proprie impendendo. Sed hic modus est manifeste falsus, et in Deum impius, ac blasphemus. S. Augustinus tractat. 53. in Joannem : « Fecerunt, inquit, peccatum Judæi, quod eos non compulsi facere, cui peccatum non placet, sed facturos esse prævidit, quem nihil lafet. » Et paulo post : « Hoc omnino pietas religiosorum inconcessum debet, inviolatumque tenere, sicut Apostolus dicit, cum eandem tractaret difficillimam questionem, numquid iniquitas apud Deum? absit. » Et lib. de gratia et libero arbitrio cap. 20 : « Quomodo, inquit, dixerit Dominus Semei maledicere David, quis sapiens, et intelliget? non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur. Nam si jubenti obtemperasset, laudandus potius, quam puniendus esset, sicut ex hoc postea novimus esse punitum. » Itaque S. Augustinus negat peccatores compelli a Deo ad peccatum, quia esset iniquitas apud Deum; et simul etiam negat a Deo proprie imperari peccatoribus, ut peccent, quia illi obtemperantes Deo, laudandi potius, quam puniendi essent.

Hoc igitur modo, ut impio, prætermisso, secundus modus est, ut intelligamus, Deum in Scripturis dici excitare, et provocare aliquos ad malum, vel etiam imperare, ut male operentur, eisque tamquam instrumentis uti, quia permittit eos male agere. Quamvis enim non omnis, qui aliquid permittit, recte dicatur imperare, ut illud fiat, neque excitare, et provocare ad illud, tamen Deus, sine cujus permissione nihil fieri potest, cum ad certum aliquem finem consequendum, fieri sinit aliquid, recte dicitur per quemdam tropum, illud imperare, atque ad illud excitare. Quemadmodum etiam usitate dicimus, a venatore immissum fuisse canem in leporem, quamvis venator funem solum laxaverit, quo

canis retinebatur ne leporem persequi posset.

Id aperte discimus ex hist. Job : neque enim Deus diabolum excitavit in Job, sed petenti facultatem eum vexandi concessit illis verbis : *Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum non extendas manum tuam* (2). Neque necesse erat ut Deus incitaret diabolum in Job, neque ut illi imperaret, ut sanctum illum virum tam atrociter vexaret. Ipse enim diabolus satis per se odebat Jobum, et omnem suam potentiam in eum experiri cupiebat, quia tamen ei nocere non poterat, nisi Deus permitteret, et quando, quousque, quomodo permitteret, ideo Scriptura totam illam afflictionem Deo potius, quam diabolo tribuit. Nam et Job dicit : *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Et diabolus dicit : *Extende manum tuam, et tange cuncta, quæ possidet; nisi in faciem benedixerit tibi.* Et Deus ipse dicit : *Tu autem commovisti me, ut affligerem eum frustra* (3). Videmus igitur Deo tribui actiones illas, cum solum eas fieri ipse permiserit.

Idem patet ex Augustino, qui lib. II. ad Simplicianum, quæst. 2. explicans testimonium Job, dicit, Satanam per se habuisse malum voluntatem nocendi S. Job, a Deo autem nihil petivisse, nisi permissionem exequenti quod vult conceperat. Et lib. de gratia et libero arbitrio cap. 13. sic ait : « Cum auditis, inquit, ego Dominus seduxi Prophetam illum, vel quem vult indurat, ejus merita cogitate, quem sic obdurari, vel seduci permisit. »

Tertius modus est, ut dicatur Deus excitare ad malum, vel imperare malum, vel uti malis impiorum voluntatibus tamquam instrumentis, quia non solum permittat impios male agere, sed etiam deserat eos, qui affliguntur, et sic donet impiis in eos victoriam. Sic dicitur Deus imperasse spiritui, ut deciperet Achab, quia non solum permisit spiritui, ut loqueretur mendacia per ora omnium Prophetarum Achab. Sed etiam non dedit illi lumen, quo discerneret mendaciam a veritate. Sic etiam dicitur Deus usus Assyrio Rege, tamquam virga, et baculo, vel etiam malleo, et securi, ad percutiendos filios Israel, quia non solum permisit Regem illum armari in Israelitas, sed etiam deseruit populum suum, avertit adjutorium gladii sui,

(1) II Reg. XXIV, 4; ibid. XVI, 40; III Reg. XXII, 22. — (2) Job. I, 21. — (3) Isaia. XIII, 17. — (4) Hier. LI, 41.

(1) Psal. XLIII, 19; ibid. CIV, 25; ib. CXVIII, 36; ibid. CXL, 4; Matth. VI, 13. — (2) Job. I, 42. — (3) Job. I, 21; ibid. 41; ibid. II, 3.

et non est auxiliatus ei in bello, ut dicitur in Psal. LXXXVIII. Sic etiam exponit S. Augustinus in epist. 89. quest. 2. illud: *Et ne nos inferas in tentationem*: « Intelligitur, inquit, ne nos inferri deserendo permittas. »

Sed si forte isti modi non per omnia satisfaciunt, accedat alius, qui omnino satisfaciat. Deus igitur non solum permittit impios agere multa mala, nec solum deserit pios, ut cogantur pati quae ab impiis inferuntur; sed etiam praesidet ipsis voluntatibus malis, easque regit et gubernat, torquet ac flectit in eis invisibiliter operando, ut licet vitio proprio malee sint, tamen a divina providentia ad unum potius malum, quam ad aliud non positive, sed permissive ordinentur.

Explicat hoc Hugo de S. Victore lib. 1. de Sacramentis par. 3. cap. 29. his verbis: De illo autem modo divinae moderationis, quo malas etiam voluntates presidens occulta, et invisibili operatione ad suum arbitrium temperat et inclinat, hoc septiendum, ut credatur, Deus malis voluntatibus non dare corruptionem, sed ordinem. Et infra: Voluntati ergo malee, vitium est ex ipsa, quo mala est; ordo autem ex Deo est, quo per velle sive ad hoc, sive ad illud est. In voluntate ergo vitium est, et ipsam malum est, et ex ipso voluntas mala est. In velle autem et vitium est, in quantum velle ex voluntate mala est, et ordo est, in quantum ad hoc, vel ad hoc ex disponente est. Et cum ipsum velle ad hoc aliquid est, malum est, quod ad hoc est, quia mala voluntate est: quod autem potius ad hoc, quam ad illud est, bonum est, quia ordo est, et ex bene disponente est. Potest ergo voluntas mali in se corrumpi, et resolvi per proprium vitium, quod ei aliunde non datur: sed non potest per velle extra se precipitari, nisi qua ei via aperitur. Et qui precipiti qua vult ad ruinam viam aperit, quodammodo ipsam inclinat, non impellendo, sed permittendo, et non tenendo; nec auctor illi est renudi, sed incendendi ordinator. Haec ille.

His autem addi potest ex S. Thoma in comment. cap. 9. ad Roman. Deum non solum inclinare voluntates malas ad unum potius, quam ad aliud permittendo, ut ferantur in unum, et non permittendo, ut ferantur in aliud, ut Hugo recte docuit; sed etiam positive, inclinando in unum, et avertendo ab alio, non quidem per se, et physice movendo voluntatem ad unum, et removendo

(1) Psal. CIV, 25. — (2) 1 Paralip. XXI, 1.

ab alio, quod libertati arbitrii praedjudicare videretur, sed occasionaliter, ut S. Thomas loquitur, et moraliter, immittendo videlicet cogitationem aliquam bonam, ex qua malus ob suum vitium occasionem sumat iudicandi, melius esse huic nocere, quam illi, sive huic potius iniquitati servire, quam illi. Et juxta hunc modum S. Augustinus et Theodoretus exponunt illud Psal. CIV: *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus* (1). Dicunt enim Deum id fecisse non pervertendo corda Aegyptiorum, sed beneficiendo populo suo, unde Aegyptii majoris odii occasionem acceperunt. Ita igitur Deus, licet malas non faciat voluntates, eis tamen praesidet, et regit, atque ordinat in bonum electorum suorum, quemadmodum (ut docet S. Basilius in oratione, quod Deus non sit auctor malorum) medici utuntur viperae veneno, quod ipsi non fecerunt ad corpora curanda.

Atque ex his explicari possunt omnia loca supra citata. Quod enim lib. II. Reg. cap. XXIV. dicitur a Deo commotum Davidem, ut numeraret populum, in qua numeratione graviter peccavit, ex lib. I. Paralip. cap. xxx. explanatur, ubi sic legitur: *Constitit autem Satan contra Israel, et incitavit David ut numeraret Israel* (2). Itaque is, qui proprie Davidem incitavit ad peccatum, non Deus, sed diabolus fuit: tribuitur tamen haec incitatio etiam Deo, quia nisi Deus permisisset, diabolus id non fecisset. Permisit autem Deus, quia id peccata populi merebantur.

Ad illud de maledictione Semei; jam dictum est, quemadmodum intelligi debeat, Deum praecipisse Semei, ut malediceret Davidi. Dicitur enim Deus praecipisse, quia corruptam Semei voluntatem inclinavit ad maledicendum Davidi. Inclinavit autem (ut diximus ex Hugone) non compellendo, sed aperiendo illi viam ad hoc malum, et claudendo ad alia, id est, permittendo, ut hoc solum malum vellet et perageret, ex multis, ad quae parata erat.

Eadem est responsio ad aliud de spiritu decipiente Achabum. Ipse enim spiritus obtulit se Deo, ad decipiendum Regem, nec tam imperio, quam permissione divina agebat, cum ex se promptissimus ad omne malum, imo et cupidissimus nocendi esset. Sed urget Calvinus lib. I. Institut. cap. 18. §. 11: « Si Dei iudicium est execratio, et amentia Achab, nude permissionis figmentum evane-

scit: quia ridiculum esset, iudicem tantum permittere, non etiam decernere quid fieri vellet, et mandare executionem ministris. »

At S. Augustino ridiculum non est visum iudicem tantum permittere, cum ait lib. de gratia et libero arbitrio cap. 23: « Cum auditis, Ego Dominus decepi Prophetam illum, et quem vult indurat, ejus merita cogitate, quem sic obdurari, et seduci permisit. » Ubi cum S. Augustinus dicit, ob merita hominum Deum permittere deceptionem et indurationem, satis ostendit, Deum ut iudicem illa permittere. Quamvis enim simpliciter permittere soleat etiam is, qui non est iudex; tamen si quis in manu sua habeat impedire, vel permittere, ut unus alteri noceat, et decernat non impedire, sed permittere, ut hac ratione puniat eum, qui tali poena dignus est, is profecto iudicem in ea permissione aget.

Ad alia duo de Jeroboam, et Jehu eadem responsio adhiberi posset, sed probabilius dici posse arbitror, utrumque fuisse legitimum Regem, et a Deo proprie electum. Quamvis enim Calvinus lib. I. Institutionum cap. ult. velit Jeroboam et Jehu deficiendo a propriis dominis, et regnum invadendo graviter peccasse, et idem de Jeroboam sentiat Petrus Martyr in commentario cap. XI. lib. III. Regum, tamen S. Augustinus lib. XVII. de Civit. Dei cap. 21. et 22. aperte docet, neque Jeroboam, neque populum in ea defectione peccasse: « Apparuit, inquit, nullum, in ea re nec regis Israel, nec populi fuisse peccatum, sed voluntatem Dei vindicantis impletam. » Et profecto Scriptura sancto Augustino manifeste favet. Nam lib. III. Regum cap. XI. postquam Ahas propheta nomine Dei regnum promiserat Jeroboamo, subiungit haec verba: *Si audieris omnia, quae praecero tibi, et ambulaveris in visis meis, et feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea, et praecepta mea, sicut fecit David servus meus, ero tecum, et edificabo tibi domum fidelem, quomodo edificavi David domum* (1). At certe Deus non conferret Jeroboamum cum Davide, neque illi promitteret protectionem in regno, et fidellem successionem; si eum non verum Regem, sed Tyrannum, et invasorem fuisse scivisset.

Præterea cap. 12. cum Jeroboam aciem armatam educere vellet in Jeroboam, ut uni-

versum regnum recuperaret, misit Deus Seimeiam prophetam, qui diceret regi Jeroboam, et universo populo: *Non ascenditis, neque belhabitis contra fratres vestros, filios Israel. A me enim factum est verbum hoc* (2). Quo audito, cessaverunt quibus intentione bellaandi, et agnovērunt Jeroboam ut legitimum regem, atque a Deo creatum super decem tribus, quemadmodum rex erat Roboam super tribum Juda et Benjamin. Itaque licet postea Jeroboam scelestissimus fuerit, et schisma fecerit in religione, tamen cum regnum accepit, bonus erat, et electione divina, ac totius populi consensu et vocatione legitime regnare cepit.

Quod idem constat de Jehu: non enim regnum ambivit, sed ad eum, nihil tale cogitantem, misit Eliseus unum de filiis Prophetarum, qui cum nomine Dei ungeret regem super Israel, et imperaret, ut occideret Achabum regem, Jezabelem reginam, et omnem ejus domum exterminaret. Ea deinde cum id ipse perfecisset, dixit ad eum Dominus: *Quia studiose egisti quod rectum erat, et placebat in oculis meis, et omnia, quae erant in corde meo, fecisti contra domum Achab, filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel*, lib. IV. Regum c. X. Quis autem credat, Deum laudatorem fuisse factum Jehu, ac dicturum, eum studiose fecisse, quod rectum erat, si Jehu ex ambitione rebellasset, et injuste Dominum suum occidisset, ut Calvinus docet? Non igitur recte probavit Calvinus, ex Deo esse, quae perverse fiunt ab hominibus, quia fuerit auctor regni Jeroboam et Jehu.

Sed objicit Calvinus, quod in Osee cap. VIII. Deus videatur improbare regnum Hieroboam, cum ait: *Ipsi regnaverunt, et non ex me; principes existerunt, et non cognovi* (4). Quem locum S. Hieronymus etiam de Jeroboam interpretatur. Respondeo, duobus modis dici posse Jeroboam regnasse non ex Deo, id est, Deo non approbante. Primum enim exponi potest hic locus (ut S. Thomas admonet in comment. cap. 13. epistolae ad Romanos) de usu regni, non de institutione, et hoc modo certum est, non fuisse ex Deo regnum Jeroboam, neque aliorum, qui eum secuti sunt. Omnes enim impii reges fuerunt.

Deinde potest hic idem locus exponi de causa, sive occasione institutionis regni Jeroboam, ea siquidem non fuit ex Deo, ac

(1) III Reg. XI, 38. — (2) III Reg. XII, 24. — (3) IV Reg. X, 30. — (4) Osee, VIII, 4.

per hoc nec ipsa institutio, nimirum si occasionem respiciat, fuit ex Deo. Deus enim non volebat Salomonem ita graviter peccare, ut mereretur divisionem regni, neque absolute volebat regnum dividi: tamen posito peccato Salomonis, placuit Deo, ut regnum divideretur, et ideo ipse partem ejus regni tradidit Jeroboam. Qua ratione conciliari solemus duo illa loca: *Deus mortem non fecit, Sapient. I. Et: Dominus mortificat et vivificat* (1). I Reg. II. Deus enim vere neci dat quos vult, sed tamen id non faceret, nisi in primo parente totum genus humanum mortis reatum contraxisset.

Neque aliud voluisse S. Hieronymus, perspicui potest ex eo, quod ipse testimonium Osae non exponit de solo Jeroboam, sed etiam de Saule. Constat autem Saulem verum et legitimum regem fuisse, et a Deo electum, juxta illud I Regum. x: *Certe videtis quem elegit Dominus, quoniam non est illi similis in omni populo* (2). Et tamen quia peccavit populus in petendo rege, ut habemus I Reg. XII, occasio eligendi Saulem, sive instituendi regni in populo Dei, non fuit ex Deo, et vere dicere potuit Deus per Prophetam: *Ipsi regnaverunt, et non ex me*. Sed de hoc loco satis multa dicta sunt.

Ad illud Psal. XLIII: *Declinasti semitas nostras a via tua* (3), respondeo, declinationem illam semitarum a viis Domini, non esse declinationem ad peccata, sed declinationem ab auxilio, et favore divino. Praecedat enim in eo loco: *Hec omnia venerunt super nos. Nec oblit sumus te, et inique non egimus in testamento tuo*. Et paulo post sequitur: *Et declinasti semitas nostras a via tua*. Et mox adjungitur explicatio: *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis*.

Adde, quod licet videatur per affirmationem dici, *Declinasti semitas nostras a via tua*, tamen possumus subintelligere negationem, quae habetur ad initium versiculi, juxta regulas Hebraeorum, ut sensus sit: Non recessit retro cor nostrum, et non declinasti semitas nostras a via tua, id est, te adiutore non declinavimus a via tua, tantum abest ut retrocesserit a te cor nostrum. Itaque S. Hieronymus vertit: « Non recessit retro cor nostrum, nec declinaverunt semitae nostrae a viis

tuis. » Ad elia loca non est opus alia responsione. Jam enim exposuimus quemadmodum intelligenda sint.

CAPUT XIV.

Solvuntur objectiones ex aliis Scripturae testimoniis petita.

Quartum caput continet ea loca, in quibus Deus dicitur excecere, vel indurare corda hominum: ut non velint, nec possint bene agere, Exodi VII. VIII. et IX: *Induravit Dominus cor Pharaonis*. Deut. II: *Induravit Dominus spiritum Saron*. Josue XI: *Domini sententia fuerat, ut indurarentur*. I Reg. II: *Non audiverunt vocem Patris sui, quia voluit Dominus occidere eos*. III Reg. XII: *Non acquievit Rex populo, quoniam accersatus eum fuerat Dominus*. Job XII: *Qui commutat labium veracium, et doctrinam senum auferit, qui immutat cor principum, et decipit eos, ut frustra incedant per iterum, palpabunt quasi in tenebris, et non in luce, et errare eos faciet quasi ebrios*. Isaiæ IX: *Dominus miscuit in medio ejus spiritum vertiginis*. Et cap. LXIII: *Quare errare nos fecisti de viis tuis, indurasti cor nostrum ne timeremus te? Hierem. XX: Seduxisti me Domine, et seductus sum*. Joan. XII: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excceavit oculos eorum, et induravit cor eorum, etc.* Rom. I: *Tradidit eos Deus in reprobum sensum, ut faciant quae non conveniunt*. Et Rom. IX: *Cujus vult miseretur, et quem vult indurat* (4).

Respondeo, ex communi sanctorum Patrum sententia, Deum non esse causam excecationis et indurationis positive (ut sic loquar) sed negative, videlicet, permettendo, deserendo, non miserendo. Quod justum esse negari non potest, cum Deus non deserat, nisi desertus, et justum sit, ut qui deserunt, deserantur, ut S. Augustinus docet libro de natura et gratia, cap. 26. trat. 2. in Joannem. Et quamvis Petrus Martyr in commentario primi capituli ad Romanos fateatur, omnes Patres ita exponere (ut diximus), non gravabor tamen aliqua testimonia S. Augustini in medium adducere. Igitur in epist. 105.

ad Sixtum, sic ait: « Non obdurat Deus impartiendo malitiam, sed non impartiendo misericordiam. » Item lib. I. ad Simplicianum quaest. 2. circa medium: « Obdurare, inquit, Deum est nolle misereri, nec ab illo irrogatur aliquid, quo sil homo deterior, sed tantum quo sit melior, non erogatur. » Et lib. V. in Julianum, cap. 3. « Cum ergo, inquit, dicitur homo tradi desideris suis, inde fit reus, quia desertus a Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur. » Denique in Joannem tract. 53: « Sic, inquit, excecatur Deus, sic obdurat, deserendo, non adjuvando, quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest. »

Similia habet S. Joannes Chrysostomus homil. 3. in epist. ad Romanos, ubi ponit exemplum ducis milites suos in acie deserentis. Similia etiam S. Gregorius lib. XXV. Moralium, cap. 12. et 13. et Damascenus lib. IV. de fide, cap. 20. Isidorus lib. II. de summo bono, cap. 19. Sed quia non quilibet permissio, vel desertio dici potest excecatio, vel induratio, res tota paulo diligentius explicanda est.

Primo igitur observandum est, caecitatem mentis, ut etiam cordis obdurationem esse peccatum, causam peccati, et effectum, seu poenam peccati. Sic enim scribit S. Augustinus lib. V. contra Julianum, cap. 3: « Caecitas, inquit, mentis, quam solus illuminator Deus remove potest, et est peccatum, quo in Deum non creditur, et est poena peccati, qua cor superbum digna animadversione punitur, et est causa peccati, cum aliquid mali caeci cordis errore committitur. » Quod idem de obduratione cordis intelligitur, nam eo loco promiscue loquitur S. Augustinus de caecitate et obduratione. Et in Scripturis de utraque homines reprehenduntur, tamquam de vero, maximoque peccato. Matth. XIII: *Incrassatum est cor populi hujus, et auribus graviter audiverunt, et oculos suos clausurunt, ne quando videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanentur eos* (1).

Itaque caecitas cordis, de qua loquimur, non est simplex carentia luminis, sed affectus pravus, quo quis illustrationes divinas repellit, vel impedimentum ponit, quo minus a Deo illuminetur. Quare dicuntur ejusmodi homines, Matth. XIII, videntes videre, et non videre, quia vident quidem unde illuminari

possent, sed ex malitia sua nolunt advertere, atque ita excecatur eos malitia ipsorum. Pari ratione cordis obduratio est pravus affectus, quo quis admonitiones divinas, sive internas, sive externas contemnit, et semper magis ac magis eis resistit, donec ad eum stultum deveniat, ut eas ne sentiat quidem. Hinc enim cor dicitur durum, lapideum, grave, crassum, quando non movetur ad correptiones et increpationes divinas, quia quae sunt ejusmodi nec cedunt, nec sentiunt. Sicut e contrario cor dicitur tenerum, molle, et carneum, quando facile acquiescit Deo, vel homini admonenti, quia caro mollis, ac tenera facile penetratur, et exiguas etiam punitiones percipit: « Cor durum (inquit S. Bernardus lib. I. de consideratione) nec seipsum exhorrescit, quia seipsum non sentit; non movetur precibus, minis non cedit, flagellis magis duratur. »

Hinc habemus permissionem illam, qua Deus sivit primum hominem labi, et qua nunc etiam sinit justos peccare, non posse dici excecationem, vel indurationem, quia excecatio et induratio cum sit poena peccati non potest esse primum peccatum, neque excecationem vel indurationem justis, sed peccatores. Rom. I: *Sicut non probaverunt, Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum*. Item: *Quia commutaverunt veritatem Dei in mendacium, et coluerunt, ac servierunt creaturae potius quam creatori: propterea tradidit illos Deus in passionem ignominiae*. Et II. ad Thes. II: *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacium* (2).

Secundo loco observandum est, ad excecationem, et obdurationem non sufficere, ut quis non videat, vel non cedat, sed requiritur ut non possit moraliter videre, nec cedere. Id enim ostendit nomen excecationis et obdurationis. Caeci siquidem non dicuntur qui videre possunt, licet non videant; et res durae illae dicuntur, quae nec cedunt, si comprimantur, nec cedere queunt, et potius franguntur, quam cedant. Hinc Joan. XII legitimus: *Ideo non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Ecceca cor populi hujus, et auribus ejus aggravata*. Et Eccl. VII: *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem Deus despicit* (3). Ex quo intelligimus, non dici Deum excecere, vel indurare, quando juvat

(1) Sap. I, 43. Reg. II, 6. — (2) I Reg. X. — (3) Psal. XLIII, 49. — (4) Exod. IX, 42; Dent. II, 30; Jos. XI, 20; I Reg. II, 25; III Reg. XII, 15; Job. XII, 20; Isai. XIX, 14; ibid. LXIII, 47; Hier. XX, 7; Joan. XII, 39; Rom. I, 28; ibid. IX, 18.

(1) Matth. XIII, 45. — (2) Rom. I, 28; II Thes. II, 10. — (3) Joan. XII, 39; Eccl. VII, 43.

hominem auxilio suo, ita ut ille vere possit, si velit, licet permittat eum labi, et calenus deserat, quia non præbet auxilium, quo ille infallibiliter velit. Alioqui omnes qui peccant essent exæcati, et obdurati, cum nemo peccet nisi permittente, atque aliquo modo deserente Deo: constat autem non omnes qui peccant exæcatos, vel obduratos proprie dici posse.

Illam igitur sola permissio, atque desertio, exæcatio et obduratio dicitur ex parte Dei, qua fit ut homo justo Dei iudicio, peccata præterita punientis, ita desitatur auxilio divino, ut non possit moraliter non cadere, quod pulchre ostendit similitudo illa Chrysostomi de duce militis in prælio deserente. Ex quo etiam solvitur quod obijcere solet Calvinus, cum argumentatur, exæcationem, et obdurationem non posse referri ad solam permissionem, vel desertionem, cum Deus iudicem agat in hac re, et iudicis sit non solum permittere, vel deserere, sed etiam re ipsa punire. Nam ista permissio, ac desertio gravissima est punitio, cum homo in penam peccati præteriti in medio hostium nudus, atque inermis divino iudicio relinquatur.

Tertio observandum est, hanc impotentiam qua homo exæcatus, vel obduratus, non potest videre quod videndum est, nec agere quod agendum est, non esse absolutam, sed ex hypothesi. Nam licet homo, dum est cæcus, et obduratus, non possit cernere, et credere, tamen absolute potest, quia potest cum Dei gratia removere cæcitatē, et obdurationem, quibus remotis cernere poterit, et credere. Numquam enim Deus ita destituit, quin saltem juvet ad impetrandam gratiam, et vires, quibus obduratio tolli possit, quando tenetur homo converti ad fidem, vel iustitiam, et nisi faciat peccet. Proinde qui non potest facere quod debet, sua culpa non potest, et ideo peccat, quia si peteret auxilium, utique impetraret.

Et hinc est quod Exod. viii. et alibi in Scripturis obdurati reprehenduntur, et puniuntur: quia culpa sua indurationem incurruunt, et in ea perseverant. Sanctus Joannes qui cap. xii. dixerat de quibusdam: *Propterea non poterant credere quia dixit Isaias: Exæca cor populi huius.* Item cap. xv. dicit de iisdem: *Excusationem non habent de peccato suo: (1)* Et sanctus Augustinus tract. 53. in Joannem,

tractans illud: *Propterea non poterant credere,* monet, ut nemo audeat propter ejusmodi impotentiam negare liberum arbitrium, aut excusare peccatum, et rationem insinuat, quia licet cæci non possint videre, tamen possunt ex cæcis fieri videntes.

Sed occurret aliquis, atque obijciat ineptum fore iudicium Dei, quo in pena peccati præteriti aliquos obdurat et exæcat, si in illorum potestate est non exæcari, vel obdurari, aut continuo cæcitate, obdurationemque repellere. Respondeo, certitudinem divini iudicii ex eo pendere, quod eum, qui exæcari, atque obdurari meretur, Deus non solum deserit, ac desertione sua vinci sinit ab hostibus, et in peccata varia trahi, atque perducit, sed etiam non dat gratiam congruentem ejus ingenio ad impetrandas vires, quæ est alia occulit desertionis species, id est, non eum excitat, et vocat, quomodo prævidet illi aptum esse, ut sequatur excitationem, et vocantem, et quamvis non denegat auxilium, quo ille absolute possit auxilium petere: tamen certissime videt eum auxilio illo non usurum. Atque ita cuius vult miseretur, et quem vult obdurat; ut dicitur Rom. ix.

Quarto observandum est, hanc desertionem secundum morem loquendi Scripturæ recte significari per vocabula actionem exprimentia, quamvis revera non sit actio, sed actionis omissio. Nam in ii. lib. regum cap. xii. dicitur David occidisse Uriam Heleum, cum tamen David eum per se non occiderit, nec jussit proprie occidi, sed tantum imperavit duci Joab, ut eum constitueret in loco, ubi fortissimum esset prælium, ibique eum desereret, ut vinceretur, et moreretur. Sic igitur Deus recte dicitur tradere in reprobum sensum, inducere in tentationem, mittere operationem erroris, obdurare, et exæcare, licet hæc omnia non faciat nisi permittendo et deserendo.

Neque tamen hinc sequitur, Deum esse causam peccati, aut peccare deserendo homines in tentationibus, licet David peccaverit, et causa fuerit peccati jubendo Uriam deseri in prælio. Nam Urias innocens erat, nec poterat juste a Davide, vel Joabo interfici, et ideo peccavit David, cum jussit eum in prælio derelinqui, ut moreretur. At si Urias necem promerisset, potuisset utique David eum illa ratione de medio tollere; et quamvis

tunc etiam vere diceretur causa mortis Uriæ, tamen neque ipse peccaret, neque esset causa peccati Ammonitarum, quorum gladio ille periit. Neque enim David jussit Ammonitis ut Uriam occiderent, sed cum illi sponte sua raperentur ad eadem filiorum Israel, uti voluit David eorum impetu ad necem Uriæ, quem relinqui jussit, non ad necem aliorum quos a prælio subduxit.

Ita quoque et Deus cum aliquos justo iudicio deserendo tradit in reprobum sensum, exæcat, obdurat, in tentationem inducit, neque ipse peccat, quia juste deserit, neque est causa peccati; quia non excitat ipse satanam ad tentandum, et hominem ad consentiendum (nisi ut supra diximus, excitare sit non impedire) sed utitur utriusque nequitia ad eum puniendum, qui tali pena dignus est.

Porro Calvinus lib. ii. Institut. cap. 4. §. 4. admittit Deum sæpe obdurare solum deserendo: tamen addit esse alia testimonia, quæ ultra procedant: «Qualia sunt, inquit, de Pharaonis induratione. An induravit non emolliendo? id quidem verum est; sed plus aliquid fecit, quod obstinatione pectus ejus obfirmandum Satanae mandavit.» Hæc ille. Sed hoc quod ipse dicit de Satana jussu Dei obfirmante cor Pharaonis, ex divinis literis non colligitur: neque ipse locum ullum profert, unde id probetur. Quamvis exponi facillime possit, ut supra exposuimus illud: *Dominus præcepit Senai maledicere Davidi.*

Quinto est observandum, actionem exæcandi, et obdurandi interdum tribui in Scripturis etiam illis rebus, quæ sunt occasiones potius quam causæ ejusmodi actionum. Sic enim dicuntur munera exæcicare oculos sapientum, Exod. xxiii. et Eccles. xx. Sic creature dicuntur facte in muscipulam pedibus insipientium, Sap. xiv. Sic vinum et mulieres apostatate faciunt sapientes, Eccles. xix. Sic patientia Dei aliquo modo indurat, Rom. ii. Cæterum cum occasione talium rerum homines exæcantur, vel indurantur, non dicitur Deus eos exæcare, vel indurare, nisi forte per accidens, sed ipsi homines abutentes rebus bonis, seipsos exæcant, vel obdurant. Deus enim, cum in Scripturis dicitur exæcare, vel indurare, id facit ut iustus iudex, et ideo non conversionem, et penitentiam, sed penam et ruinam eorum intendit, qui exæcantur, vel obdurantur. At cum patienter expectat, vel peccata dissi-

mulat, non penam et ruinam, sed conversionem et penitentiam intendit: *Dissimulat enim peccata hominum propter penitentiam,* ut dicitur Sapient. xi (1), et Apostolus ait: *Ignoras quia patientia Dei ad penitentiam te adducit? tu autem secundum duritiam tuam, et impatientem cor thesaurizas tibi iram in die ire, et justitiam Dei.* Rom. ii (2).

Quare patientia Dei ad penitentiam adducit, et ideo qui inde exæcantur, non exæcantur a Deo, sed exæcat eos malitia ipsorum, ut dicitur Sapient. v. Et vere si Deum exæcare nihil esset aliud, nisi patienter expectare, orandum esset Deus, ut S. Augustinus recte colligit lib. v. in Julianum, cap. 3. ut nos exæcasset. Igitur loca initio capituli adducta, quæ significant a Deo homines indurari, vel exæcari non possunt commode explicari de exæcacione, et obduratione patientiam, sed per desertionem, ut supra diximus, et ut perspicuum erit, si eorum aliqua percurramus.

Primum testimonium sumptus fuerat ex cap. vii. viii. et ix. Exodi, ubi agitur de induratione Pharaonis. Videmus autem in iis locis aliquando tribui causam efficientem indurationis ipsi Pharaoni, qui ex patientia Dei sumebat occasionem contemnendi ipsum Deum, et obfirmandi cor suum in proposito non obediendi; aliquando tribui ipsi Deo, qui non ita illustrabat, neque movebat per gratiam cor illius, ut videbat congruum illi esse, ut attenderet, et flecteretur. *Videns Pharaon,* inquit Moses Exod. viii, *quod data esset requies, ingravit cor suum, et non audivit eos, sicut præceperat Dominus (3).* Ecce quomodo abutitur Pharaon Dei patientia ad indurationem. Et rursus cap. ix: *Videns Pharaon, quod cessasset pluvia, et grando, et tonitrua, auxit peccatum, et ingratum est cor ejus, et serororum utius, et induratum nimis (4),* quia videlicet flagella Dei cessabant, existimabat Pharaon nihil jam esse periculi, et grandinem, ac tonitrua casu accidisse, ideo confirmabat propositum non parendi. Sed quia quod non cogitaret idem Pharaon, flagellorum cessationem provenire ex precibus Mosis, nascebatur ex justo Dei iudicio, quo decreverat, non misereri Pharaonis, neque eum illustrare et movere, ut videbat ejus ingenio congruum, aptumque esse propterea in iisdem locis sæpe repetitur: *Induravit Dominus cor Pharaonis.*

(1) Joan. xv. 22.

(1) Sap. xi. 24. — (2) Rom. ii. 4. — (3) Exod. viii. 15. — (4) Ibid. ix. 34.

Eodem modo explicanda sunt loca similia adducta ex Deuteronomio, Josue, libris Regum, ex Isaia, et ex Apostolo. Illud autem Job: *Qui commutat labium veracium, et doctrinam suam auferit, et qui immutat cor principum et decipit* (1), non habet difficultatem. Non enim Deus immutat labium veracium mentiando, sed vel permittendo, ut decipiantur, ut diximus capite superiore, vel reddendo mutos, et elingues prudentissimos consiliarios. Neque etiam Deus immutat cor principum, faciendo ex bono malum, vel aliquam falsam notitiam eis inspirando, sed immittendo bonam aliquam cogitationem, aut certe indifferentem, ex qua tamen impediantur a proposito suo, atque ita decipiantur, cum Dei providentia fiat, ut non assequantur quod cupiebant.

Exemplum habemus in Absalone, qui cum patrem suum ex urbe regia expulisset, et eum omnino perdere desideraret, ut ipse unus regno universo libere potiretur, Dei providentia agente, consilium convocavit, et auditio consilio Achitophel, ac probato, quod quidem ad implendum ejus desiderium utilissimum erat; Deo inspirante, audire voluit etiam consilium Chusai, quod in speciem erat utile, re autem vera perniciosum: effecit vero Deus, ut Absalon attenderet ad consilium Chusai, et rationes ejus ponderaret, oblitus consilii Achitophel, atque ita immutavit cor ejus, ac fecit, ut reprobo consilio Achitophel eligeret consilium Chusai, ex quo impeditus est ab eo, quod maxime cupiebat. Vide lib. II Reg. cap. XVII.

Simile est quod accidit S. Athanasio. Nam cum in navicula fugeret persecutores suos, Deo inspirante convertit naviculam, et obviam ire perrexit adversariis, qui per idem flumen eum insequabantur. Egit vero divina providentia, ut illi eum non agnoscentes, ab illo ipso peterent, quantum inde Athanasius abesses, quo respondente non longe abesse, illi citato cursu descendere festinarunt. Atque ita sine ullo mendacio ab Athanasio, vel a Deo potius justissime decepti palpabant, ut inquit Job, quasi in meridie, et errabant velut ebrii, cum eo magis ab Athanasio recederent, quo se ad eum propius accedere cogitabant. Vide Theodoretum historiam lib. III, cap. 8. vel Rufinum lib. I, cap. 34.

Illud Hieremias xx: *Seductisti me Domine, et seductus sum* (2), recte exponitur a S. Hieronymo,

quod ambiguitate, non falsitate contigerit. Audiverat enim Hieremias: *Ecce Prophetam in gentibus dedi te*. Et rursus: *Ecce constitui te super gentes, et regna*. Itaque libenter munus prophetandi assumpserat tamquam contra gentes, a quibus populus Domini vexabatur prophetaturus: adverterit tamen postea, se perpetuo contra gentem suam, et reges suos Domino jubente prophetare, ex quo multas, et varias calamitates patiebatur. Accedit, quod cum prae-diceret, capiendam urbem Hierosolyam a Chaldaeis, ita loquebatur, ac si statim id esset implendum, unde cum non ita accideret potabatur mentitus, et a populo, tamquam impostor deludebatur. Ita igitur ambiguitate verborum Domini, partim quoad gentes, partim quoad tempus deceptum se dicit, cum aliter videret impleri sermones Domini, quam ante crederet.

Denique illud Joann. XII: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaías, Ecceceavit oculos eorum, etc.* duobus modis intelligi potest. Aut enim causa, cur Judaei credere non possent, erat, quia id praedixit Isaías ita futurum; aut quia excæcati erant juxta vaticinium Isaías. Si dicatur primum, tunc res est perspicua. Non enim praescientia, et praedictio futurorum imponit rebus necessitatem, et ideo solum dicuntur non potuisse credere, quos Isaías praedixit non credituros, quia non poterat fieri, quin eveniret quod Propheta spiritu Dei eventurum praedixerat, quamquam libere eventurum esset. Imo non poterat fieri, ut non libere eveniret, cum peccatum esset, ac proinde libere factum, id quod eventurum Propheta praedixerat. Si datur secundum, quod etiam est probabilius, tunc caecitas erit quidem causa, cur non possent Judaei credere, sed causa erit (ut supra diximus) ex hypothese non absolute, quia licet dum excæcati erant, credere non possent, poterant tamen mutari eum Dei gratia, et ex caecis fieri videntes, et credere.

Simile est illud Joann. v: *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, quae a solo Deo est, non quaeritis* (3)? Neque enim Dominus dicere volebat, eos absolute non posse credere, quorsum enim toto illo capite, et sequenti eos hortaretur ad credendum, quos sciret non posse credere? Sed monebat, de-

siderium humanae gloriae impedimentum illis esse, quominus credere possent; et ideo gloriam humanam contemnerent, et gloriam, quae a solo Deo est, quaerent, si credere, et salvi esse eperent.

CAPUT XV.

Explicantur alia Scripturae testimonia.

Quintum et postremum caput ea loca complectitur, in quibus dicitur, Deus reipsa operari, et efficere ea, quae mala sunt, II. Reg. XII: *Hec dicit Dominus, ego suscitabo super te malum de domo tua, et tollam uxores tuas in oculis tuis, et dabo proximo tuo, et dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis hujus. Tu enim fecisti abscondite, ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, et in conspectu Solis hujus* (1). Urget hunc locum Calvinus lib. II. Institut. cap. 18, §. 1: « Absalon, inquit, incesto coitu patris thorum polluens detestabile scelus perpetrat: Deus tamen hoc opus suum esse pronuntiat. Verba enim sunt: Tu fecisti occulte, ego vero palam faciam, et coram sole hoc. »

Similia sunt illa: *Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel, Luc II. Et apertius: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali, Rom. IX* (2). Ubi Deus ipse (ut expendit Beza) dicit se ponere in Sion lapidem offensionis, et petram scandali. Addit Beza in responsione ad Castellionem de aeterna Dei praedestinatione in refutatione secundae calumniae, locum illum Ephes. I: *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae* (3). Quem locum sine ulla exceptione de omnibus omnino rebus, quae in mundo fiunt, intelligendum esse contendit, ut sensus sit: Omnia, quae fiunt, sive bona, sive mala, Deo non solum praesciente, et permittente, sed etiam volente, decernente et operante fieri. Sed ex iis, quae supra dicta sunt, facile erit haec testimonia explicare.

Quod enim primo loco dicitur, de incestu Absalon, dicitur Deus malum illud fecisse, non qua culpa Absalonis, sed qua poena Davidis erat. Quamvis enim malum esset Absalonem peccare, quod non volebat, sed prohi-bebat Deus, bonum tamen, ac justum erat

puniri Davidem, quod voluit, et fecit Deus. Fecit autem non incitando Absalonem ad malum, neque illud ei suadendo, vel impediendo, sed permittendo, cum facile impedire posset, vel etiam voluntatem ejus ad multa scelera inclinatam avertendo, et cohibendo ab aliis, atque ad hoc unum illi viam aperiendo, id est, sinendo ruere in hoc, non sinendo ruere in alia.

Porro ejusmodi permissionem secundum morem Scripturae, dici posse opus Dei, sive facientis, sive imperantis, perspicuum est ex historia S. Job, ubi dicitur Deus afflixisse S. Job, cum tamen ex historia illa constet, diabolum non a Deo fuisse incitatum, ut affligeret Jobum, sed solam Dei permissionem optasse et impetrasse.

Ilia vero loca ex Luc. II, et Rom. IX, de Christo posito in ruinam, et in petram scandali, non significant a Deo Christum ideo fuisse missum in mundum, ut esset causa, vel occasio ruinae, vel scandali, sed missum quidem ut esset causa salutis, tamen futurum etiam fuisse, ut esset occasio ruinae et scandali, non ipso praesente occasione, sed hominum malitia eam accipiente. Ita S. Fulgentius lib. I. ad Trasmundinum regem, cap. 4. tractans haec loca: « Lapis ille, inquit, qui ab aedificantibus reprobatus, in caput factus est anguli, quibusdam pravae credulitatis caecitate possessis lapis offensionis, et petra scandali efficitur. » Et paulo infra: « Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum: ibi ergo male credentibus ruinam perfidia generat, ubi recta credulitas fideles exultat. » Non itaque lapis ipse a Deo positus, sed caecitas in eum offendentis, id est, perfidia, ruinam generat. Sic etiam Theodoretus quaest. 42. in Exod. adducens haec loca, et praeterea illud Joan. IX: *Ego in judicium veni, ut qui non vident videant, et qui vident ceci fiant* (4); monet non fuisse scopum Dei Christum mittentis; ut videntes caeci fierent, et stantes ruerent, vel ambulantes in petram offenderent, sed Scripturam indicasse, id quod futurum erat. Quemadmodum etiam quod legitur Joan. II: *Sovrite templum hoc, et ego in triduo excitabo illud* (5), non significat, imperatum fuisse a Christo Judeis, ut illud facerent, sed eos id facturos, fuisse praedictum. Et cum ait Jude Joan. XIII: *Quod facis, fac citius* (6), non ei

(1) II Reg. XII, 11. — (2) Luc. II, 34; Rom. IX, 33. — (3) Eph. I, 11. — (4) Joan. IX, 39. — Joan. II, 19. — (6) Joan. XIII, 27.

(1) Job. XII, 20. — (2) Hier. XX, 7. — (3) Joan. V, 41.

mandavit proditiōem, sed indicavit, brevi eum facturum, et impleturum, se permitte, quod jam diu desideraverat.

Sententia igitur Simeonis hæc est: *Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multorum*, hoc est, Ecce a Deo missus est Christus, qui multis eum propter passionem et ignominiam crucis despicientibus erit occasio ruinæ, multis autem in eum fideliter credentibus erit causa resurrectionis et salutis. Eadem est sententia B. Pauli ad Rom. IX. Quod enim ipse ait: *Ecce pono in Sion lapidem offensivum, et petram scandali* (1), hunc habet sensum: Ecce pono in Sion lapidem, qui erit lapis offensivus et petra scandali. Nam et Simeon, et Paulus ad prophetiam Isaie respexit, quæ habetur cap. VIII. ubi non dicitur Deus facturus, ut Christus sit in ruinam, et in petram scandali, sed simpliciter prædicitur Christus futurus in ruinam, et in petram scandali, occasionem videlicet ruinæ, et scandali accipiente hominum cæcitate ex Christi passione et morte: « Domina, inquit, exercituum ipsum sanctificate, ipse pavor vester, et ipse terror vester, et erit vobis, in sanctificationem: in lapidem autem offensivum, et in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum, et in ruinam habitantibus in Hierusalem; et offendent ex eis plurimi, et cadent, et contentur, et irredientur, et capientur. »

Quod autem B. Paulus ait: *Ecce pono in Sion lapidem*, sumptum est ex cap. XXVIII. ejusdem Prophete, ubi Deus per Isaiam dicit: *Ecce mittam in Sion lapidem angularem, probatum, electum, in fundamento fundamentum* (2). Sed quia conjunxit Apostolus hæc verba diversorum capitum in unam sententiam, ideo paulo durius loqui visus est. Sed si exponatur ut diximus, omnia cohærebunt, neque diversa videbitur sententia Isaie a sententia Pauli, nimirum posuit Deus in Sion lapidem, qui ex intentione ipsius Dei esset angularis, pretiosus, electus, ut dicitur cap. XXVIII. quamvis ex incredulitate hominum futurus esset etiam multis in lapidem offensivus et petram scandali.

Illud denique Ephes. I: *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ* (3), in quo aphorismos suos tamquam in optimo fundamento Beza construxit, nihil omnino facit ad rem. Non enim Apostolus dicit, Deum operari omnia absolute, quæ fiunt in mundo,

tam bona, quam mala, cum e contrario Deus oderit peccata, et nihil faciat eorum quæ odit, ut legitur Sapient. XI. Sententia igitur Apostoli est, Deum operari omnia, quæ operatur, non temere, neque involuntum, sed libere, et prudenter, id enim est secundum consilium voluntatis suæ. Quemadmodum viri prudentes dicuntur omnia mature agere, non quod omnia ipsi agant, sed quod quidquid agant, cum consilio agant.

Itaque S. Hieronymus quasi Bezae commentarium prævidisset, ita scripsit in hunc locum: « Operatur, inquit, omnia Deus secundum consilium voluntatis suæ: non quo omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate, et consilio, peragantur (aliocum et malè Deo poterunt imputari) sed quo universa, quæ facit, consilio faciat et voluntate, quod scilicet, et ratione plena sint, et potestate facientis. » Ad hæc si daremus Bezae in his Apostoli verbis significari omnia omnino fieri a Deo, quæ in mundo fiunt, non tamen inde sequeretur, peccata, quæ ab hominibus fiunt, etiam a Deo fieri, cum peccatum facere, non sit facere, sed defecere, neque peccatum sit res aliqua, sed corruptio rei alicujus. Quemadmodum autem Deus faciat quidquid in actione mala inest rei, et boni; et tamen non sit auctor corruptionis, et defectus, qui in actione illa cernitur, explicuimus cap. 5. et rursus explicabimus cap. 17.

CAPUT XVI.

Explicantur loca aliquot S. Augustini, quæ in speciem favere videntur adversariis.

Post loca Scripturarum objiciunt Calvinus, et Beza testimonia quædam S. Augustini ex lib. V contra Julianum, ex Enchiridio, et ex lib. de gratia et libero arbitrio. Illa igitur, et alia, quæ nobis interim occurrunt, breviter explicabimus.

Incipiamus a primo tomo operum ejus. Lib. IX confess. cap. 8. sic loquitur S. Augustinus de sancta Monica, quæ in pueritia per convicium famulæ curata est a violentia, cui dedita esse cæperat: « Quid, inquit, egisti Deus meus? unde curasti? unde sanasti? nonne protulisti durum, et acutum

ex altera anima convicium, tamquam medicinale ferrum, ex oculis provisionibus tuis, et uno ictu putredinem illam præcidisti. » Hic jam Calvinus, si in hunc locum incidisset, dicere non dubitaret famulam illam a Deo incitatum, et compulsam fuisse, ut Domina sue conviciaretur, idque significari illis verbis: Nonne protulisti durum, et acutum ex altera anima conviciam. Sed aliam omnino fuisse mentem S. Augustini, ex verbis ejusdem in extremo capite positis intelligetur. « Tu, Domine, inquit, rector celorum et terrenorum, ad usus tuos contorquens profunda torrentis, fluxum sæculorum ordinans turbulentum, etiam de alicuius animæ insaniam sanasti alteram, ne quisquam cum hoc advertit, potentie suæ tribuat, si verbo ejus alter corrigatur, quem vult corrigi. » Ex his enim verbis intelligimus, non fuisse a Deo incitatum, vel compulsam famulam illam ad convicium, sed convicium illud jam animo conceptum, et foras per voces erumpens a Dei providentia ordinatum fuisse ad vitium Monicae sanandum. Neque enim Deus fons est, unde turbulenti scelerum torrentes manant, sed artifex est mirabilis, qui ad usum suum torrentes illos per se fluentes contorquet, et ordinat ad bonum aliquod perficiendum.

Itaque dicitur Deus protulisse convicium illud ex anima famulæ illius tamquam ferrum medicinale ex oculis provisionibus suis, quia non poterat famula illa convicium concipere, vel proferre, nec alio tempore, alio loco, in aliam personam, quam Deus permisisset, Deus autem non permisit ab illa convicium concipi, aut proferri, nisi quod utile esset ad Monicam curandam, et illo tempore et loco solum permisit, quo tempore et loco prævidit utile fore ad Monicae sanitatem.

Aliud testimonium exstat in Enchiridio, cap. 100. quod a Calvino et Beza non semel citatur. Sic igitur loquitur S. Augustinus: « Propterea namque magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus, ut miro, et ineffabili modo, non fiat præter ejus voluntatem, quod etiam contra ejus sit voluntatem, quia non fieret, si non sineret: neque utique nolens sinit, sed volens, nec sineret bonus fieri mala, nisi omnipotens, etiam de malo, facere posset bene. » Duo quædam ex hoc loco adversarii colligunt. Primo, mala seu pec-

cata non fieri præter Dei voluntatem, proinde velle Deum ut fiant; recteque ab ipsis dictum esse decretum, et voluntate Dei, Adamum lapsum esse, Secundo, Deum permittere mala non invitum, nec otiose spectantem, sed volentem, ac per hoc inanem esse Catholicorum distinctionem, qui dicunt mala fieri non Deo volente, sed Deo permitte, quasi permissio non includat voluntatem. Sed non erit difficile respondere, si prius breviter explicemus, quemadmodum se habeat voluntas Dei erga peccata.

Dico igitur, Deum erga peccata non habere positive velle, aut nolle, sed negative non velle: non habet Deus positive velle peccata, quia bonus et justus est. Nec esset bonus et justus, si peccata (id est, mala) et iniquitates vellet. Non habet etiam positive nolle, quia omnipotens est, neque esset omnipotens, si aliquid fieret ipso invito. Fieret autem aliquid ipso invito, si fieret aliquid, quod ipse fieri nollet. Non igitur habet velle, aut nolle, sed non velle, juxta illud Psal. V: *Non Deus volens iniquitatem tu es* (1).

Sed occurrit Beza in responsione ad acta Colloquii Mompelgardensis, pagina centesima octingentesima tertia, ac dicit, si Deus respectu peccatorum non habeat velle, aut nolle, sed tantum non velle, sequi ut eorum, quæ in mundo geruntur, longe maxima pars fiat Deo vel imprudente, vel non curante, quorum illud ab ejus providentia, istud ab ejus potentia penitus est alienum. Respondeo neutrum sequi, nam etiamsi Deus non velit peccata fieri, tamen novit ea futura, et posset impedire, si vellet: proinde non fiunt eo imprudente; præterea vult non impedire, vult permittere, vult ordinare, vult punire: proinde non fiunt eo non curante, et quasi otiose spectante. Neque nos dicimus, quod in superiore pagina idem Beza reprehendit, divinam providentiam non se extendere nisi ad mala ordinanda, et quasi limitibus definienda, ita ut moliri possit Satan contra Ecclesiam quidquid ei libuerit, quamvis non quicquid libuerit perficere queat. Non inquam, hoc solum damus providentiæ Dei, sed etiam addimus, nihil fieri posse, nisi Deo permitte, ac per hoc, non solum non perficiet Satan contra Ecclesiam, quidquid ei libuerit, sed nec molietur quidquid ei libuerit, sed quidquid ei permittere Deo placuerit.

(1) Rom. IX, 33. — (2) Isaie. XXVIII, 10. — (3) Eph. I, 11.

(1) Psal. V, 5.